

Hayat

*Hayata, daima hayata.. dünyaya
daha çok hayat katalım!...*

Nietzsche

Cilt VI. 15 Ağustos 1929. Sayı : 137

Musahabe

Edebiyat tedrisatında halli güç mesele.

Liselerde niçin edebiyat okutuyoruz? Bediî zevk vermek, temiz lisan öğretmek, muhtelif asırların düşünce ve duygu tarzlarını anlatmak için değil mi? Bizim eski edebiyatımızı okutmakla bu maksatların hiç birini temin edemezsiniz. Eski eserlerin dar çerçeveleri içinde gençlerin bediî zevkini artıracak parçalar bulmak çok güçtür. Bulduğumuz ve bulacağımız parçalar da his ve fikir sahasının yalnız bir kısmına aittir. Divan edebiyatı, ve tanzimattan sonraki yazırlarla, hatta "Edebiyatı Cedide", nin vücuda getirdiği eserlerle hiç bir zaman temiz lisan mefhumunu veremezsiniz. Bilâkis bunlardan ekserisini gençlere nümune olarak göstereceğiniz zaman derhal onlara böyle yazmamaların da ihtara mecbursunuz. Her muallim Füzuli'nin bu parçası çok güzel, fakat sen böyle yazmayacaksın; Fikret'in bu parçası çok güzel fakat sen bu kelimeleri kullanmayacaksın, Halit Ziya Bey roman ve hikâyecilikte bir devir açmıştır amma sen ona lisan için bir nümune olarak bakmıyacak, bilâkis bunu fena bir lisan addedeceksin.. demek zarureti karşındadır. Diğer taraftan bir muallim edebiyatımızın muhtelif devirlerdeki fikir ve tehassüs tarzlarını öğretmeğe çalışırken

bu his ve fikirlere insanî olanlara, bugün için bize kuvvet verebilecek olan parçalara ne kadar nadir olarak tesadüf eder.

Bu vaziyet karşısında edebiyat tedrisatı maalesef bizim mekteplerimizde cazibesini kaybediyor. Liselerde edebiyat derslerinde ne okutacağınızı tayin bile güç oluyor. Bir aralık bu dersler muntazaman bir edebiyat tarihi haline gelmişti. Bunun şüphe yok ki bir faydası oldu. Türk lisan ve edebiyatını tetkiki kabil olan ilk menşesine kadar çıkarak geçirdiği tekâmül hakkında talebeye bir fikir veriyordu. Fakat edebiyat tedrisatı buna munhasır olduğu müddetçe bu gün için gençlere kuvvet veren, bediî zevkini arttıran bir ders olmaktan çıkıyor, tarih dersinin bir zeyli kalıyordu. Halbuki liselerde edebiyat dersi yalnız bunun için vazedilmemiştir, yalnız tarih dersinin bir zeyli olarak kalmamalıdır.

Böyle yapmazsanız ne okutacaksınız? Maziden kalan eserleri iyice tarayınız. Bunlar içinde temiz lisan için nümune olan, bugün için kıymeti bulunan millî ve insanî hisleri ihtiva eyleyen ne kadar az eser bulursunuz. Geniş ve hakikaten edebî kıymeti haiz parçalar da kullanılan lisan itibarıyla

okadar eskimiştir ki bunun hakikî mahiyetine bugünün ve yarının gençleri çok zorlukla nüfuz edebileceklerdir. Denebilir ki bu kıymetli parçalar lisanları yüzünden ölü hal almışlar veya başka bir dilin edebî parçası şekline düşmüşlerdir.

O halde bugün elimizde ne kalıyor? Halk şiirlerinin çok mahdut eserleri, bugünün şiir ve nesirlerinden çok az parça... işte edebiyat muallimlerinin elinde talebeye bediî zevk verecek, hiç olmazsa bugün için lisan nümunesi olacak vasıta.. Bununla ne yapılabilir?

Kim ne derse desin, hiç şüphe edilemez ki Abdülhak Hamit beyefendinin eserlerinin bir kısmında büyük insanî kıymet vardır. Bütün his köşelerini kavrayan tenvî ve genişlik mevcuttur. Bu itibarla ondan sonra gelen şairlerin hiç biri bu mertebeye yükselememiştir. Fakat ne yazık ki lisanın çok seri tekâmülü yüzünden bu eserler de eskiyor, hatta eskimiştir. Arapça ve Farsî kelimelerle dolu yazılar karşısında kayıtsız kalan gençler bunların güzelliğini anlayabilmek için tercüme edilmeleri iktiza eder. O vakit hiç bir zevki kalmıyor. Hiç bir memlekette henüz yaşayan bir şairin lisanının bu kadar eskidiği vaki midir?

İşte bu vaziyet liselerin türkçe ve

Mütefekkir bir şair**Fikret'in fikir hayatımızdaki tesiri**

"..... Ne Şinasi'nin, ne Kemal'in hakikatte arkadaşları yoktur, tilmizleri vardır. Halbuki Fikret, Serveti Fünunda arkadaşlarını topladı.."

Fikret bir meş'ale gibi kendini eriterek etrafını aydınlatan bir adamdı. Bütün ışıklarını kendinden başkalarına aksettirdikten sonra namütenahiye çekildi. Şimdi o, sönmüştür; fakat neşrettiği ziya bugünün güneşinde yaşıyor.

Fikret, her kuvvetli adam gibi etrafına müessirdi. Bu tesirleri bilhassa fikir hayatımızda aramak lâzımdır. Çünkü Fikret, Hamit gibi duyduktan sonra düşünmedi; belki düşünürken duydu. Bunun için san'attaki tesirinden daha fazla fikir âlemimizde onun izleri vardır. Bunları birer birer ve kısaca anlatmak isterim.

Fikret, toplayıcı bir adamdı. Her nakadar bu kabiliyette iki büyük insan edebiyat ve siyaset tarihimizde Fikret'e tekaddüm ediyorsa da onların vaziyeti beraberlerindeki ara-ında tam birer üstat halinde idi. Ne Şinasi'nin, ne de Kemal'in hakikatte arkadaşları yok; tilmizleri vardır. Halbuki Fikret, arkadaşlarını topladı. Serveti Fünun, ufak tefek farklarla, ayrı ayrı aynı şeyleri hissedilen insanların teşkil ettikleri bir camia. Edebi bir mektep olmak itibarile Serveti Fünun fikir ve san'at hayatımızda ne kendinden evel, ne de kendinden sonra eşi yoktur.

Serveti fünun camiası içinde en ziyade Fikret idi ki, yaşadıkları hürriyetsiz hayatın acısını duydu. "Handı bum", "Kahkahai yeis", "Öksüz-lüğüm", "Baharı mağmum", "Fener",... gibi remzî, "Sis", "Revzeni mahlû", "Bir lâhzai teahhur", "Millet şarkısı",... gibi sarîh şiirlerle bu acıları terennüm etti. Bu manzumeler Abdülhamit devri de münevver zümre in teselli menbaı oldu. Harbiye, Tıbbiye, Mülkiye mekteplerinde hürriyet dersinin hakikî hocası Fikretti. Gençlikte hürriyet sevdasını Kemal doğurduysa, Fikret yaşatmıştır.

Fikret, bundan başka, içtimâî halâsin garpta olduğunu da en gür sesle anlatmağa çalışmıştı. Oğlu Halûk'un şahsında fena bir isabetsizlikle tecessüm ettirdiği Türk gençliğine *Bir ziya kârbanı bul ve katil*

diye bağırırken eliyle de güneşin battığı tarafı gösteriyordu. "Asrı saadet",in istikbale değil, bin üçyüz sene evelde bulunduğu kani insanların ekseriyeti teşkil ettiği bir zamanda garba ve onun medeniyetine iştıyakı uyandırmakta ServetiFünun ve bilhassa Fikret'in çok tesiri olmuştur. Yalnız, Avrupa onun için, daha doğrusu onlar için muhayyel bir âlem; esiri bir mevcudiyetti. Kuvvetli sezisleri doğru bir görüş haline gelmemişti. Fakat hangi şey sezilmeden görülebilir? Nolursa olsun bugün o âlemi tanıyorsak, tanımak ihtiyacını bizde doğuranlardan biri de Fikret'tir.

Fikret, belki milliyetçi değildi; Fakat millîti idi. "Hasan'ın gazası", "Kenan", "Verin zavallılara", "Şehitlik", "Kılıç", "Asker geçerken",... gibi manzumeler, sevilmiyen bir millet için yazılabilir mi? Namık Kemal'de mücerret bir halde bulunan millet mefhumu, Fikret'te müşahhas bir hale gelmiştir. Onun nazarında "Hasan", Türk askerinin timsali, Kenan Türk kahramanlığının enmuzeci, "Balı esir", harap olan vatandan bir nümune, "Şehitlik", nazarlarına bir tâkızâfer kuran millî tarih, "kılıç", memleketin en mukaddes müdafaa remzi değil miydi? Muasırları arasında millet severliği Fikret'ten öğrenmedim diyecek kim vardır?..

Fikret, İsmail Habibin dediği gibi, titiz, Fakat temizdi. Bütün hayatında pislikten iğrendi, ve ona el sürmedi. Bu itibarla çekingen bir

adamdı. Teessüre çok müsait bir ruhta bulunması onu küstürdü. Fakat bu küskünlük şiddetli bir muhabbetin aksülâmeli idi. "Rubabın cevabı", bu hissinin tercümanıdır. "Hânı yağma", ile "Doksan beşe doğru",yu yazan ellerin; *kopsun seni Fikret diye alkışlıyan eller* diyenlerinkinden daha temiz olduğunu zaman bize göstermedi mi? Bu iki manzume umumî harp içinde midesinde süpürge çöpi veya mısır tanesi bulunan memleket evlatlarının dilinden düşmedi. Onlar siperlerde can verirken başlarındaki insanların nasıl yaşadıklarını duydukça, Fikret'le beraber: *Doyunca, tiksirinca, çatlayıncaya kadar yiyin* diye en derin bir gayizla bağırmadılar mıydı? Fikret, bazı sayı-faları tashihten ziyade tenzile muhtaç canlı bir ahlâk kitabıdır. Temiz kalmak isteyen her genç, dünkü gibi bugün de onu kafası kadar kalbi ile okumalıdır. Bu itibarla Fikret memleket işlerinde idealist kalmayı daima ihtar eden bir vicdan sesidir.

Fikret, saltanatların her türlü-sünden müteneffirdi. Yerdeki istiptada asî olduğu kadar, gökteki ceberuta da en korkusuz bir sesle bağırıyordu. "Tarihi kadim", bir mülhidin eseri değil, bir müminin ancak seve seve inanılacak bir Allaha iştıyakının şiiridir. O zorla inanamazdı. "Tarihi kadim", i ile zorla inanmamayı bize öğretti. Fikret nasıl inanmadığını anlatarak nasıl inanmak lâzım geldiğini bize göstermiştir. Şüphe ve tetkik etmeden itikat edenlerin yıkılıp çöken iman mabetleri enkazı üstüne kurduğumuz inkılâp abidesinin temel taşlarından biri de Fikret'tir.

Hasan Âli